

GEWETENSVORMING

Algemeen

GEWETENSVORMING

©2016. Dit is een uitgave van het Deputaatschap Kerk, Gezin, Jeugd en Onderwijs (KGJO) – Gereformeerde Gemeenten. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

COLOFON:

Redactie: E.J. van Woudenbergh-Steenstra

Tekst: N.J. Teerds en A. Teerds-Gertenbach

Contact:

Deputaatschap KGJO

Houttuinlaan 7

3447 GM Woerden

T: (0348) 489968

E: coördinator@kgjo.nl

OPENING

Zingen: Psalm 119:67

Lezen: 1 Samuel 24:1-8; Johannes 8:1-11; Psalm 26; Psalm 32

Bidden: Vraag eventueel om concrete gebedspunten van deelnemers

Bezinning bij 1 Samuël 24 vers 1-8

In dit hoofdstuk gaat het over David, die het leven van Saul spaart. Hij snijdt een slip van de mantel van Saul af. Als hij dat gedaan heeft, slaat hem zijn hart. Het kan zijn, dat David Gods straf vreest omdat hij Saul beledigd heeft als gezalfde des Heeren.

Vragen bij 1 Samuël 24 vers 1-8

1. Waarom snijdt David de slip van Sauls mantel af?
2. Waarom slaat hem daarna zijn hart?
3. Hoe verwoordt hij dat aan zijn mannen?
4. In welk gedeelte komt duidelijk naar voren dat David een sprekend geweten heeft?

Bezinning bij Johannes 8 vers 1-11

De Schriftgeleerden en farizeeën brengen een vrouw, in overspel gegrepen tot de Heere Jezus. Zo'n vrouw moet gestenigd worden. Wat zal de Heere Jezus doen? Hij zegt: "Wie van u zonder zonde is, werpe de eerste steen op haar." Als de beschuldigers dat horen, spreekt hun geweten. Niemand grijpt een steen, maar ze gaan een voor een weg.

Vragen bij Johannes 8 vers 1-11

1. Welke bedoeling hebben de Schriftgeleerden en farizeeën met hun vraag?
2. Welke straf hoort de vrouw te krijgen volgens Mozes' wet?
3. Jezus' woorden maken indruk. Waaruit blijkt dat?
4. In welk gedeelte komt duidelijk het sprekende geweten van de Schriftgeleerden en farizeeën naar voren?

UITWISSELING VAN ERVARINGEN

Het gaat vandaag over gewetensvorming. Daarmee hebben we zelf ook allemaal te maken.

- Kun je een gebeurtenis aangegeven waardoor jouw geweten gevormd werd?
- Wie heeft invloed op jouw gewetensvorming gehad?
- Op welke manier gebeurde dat?

We horen tegenwoordig veel over gewetensvorming. Als voorbeeld valt te noemen de opvoeding rond mediagebruik.

- Wat heeft gewetensvorming met mediagebruik te maken?
- Ken jij voorbeelden van deze gewetensvorming?

THEORETISCH KADER

Wat is het geweten?

Het woord ge-weten bestaat uit twee delen: ge = samen. Het is dus: samen weten. Het is niet een zaak van één, maar van twee. Het wil zo iets zeggen als: medeweter zijn met jezelf.

In de Bijbel wordt het in tweeërlei zin gebruikt:

- een aanklagend en een boos geweten (Romeinen 2 vers 14 en 15)
- een geheiligd, goed en rein geweten – dat is door wedergeboorte (Romeinen 9)

Geweten in Bijbels licht

Het geweten is ingeschapen in de mens. Van oorsprong was het zuiver in wil, denken en doen. Direct na de val, waarin de mens zijn eigen wil volgde, kwam de innerlijke onrust in het geweten.

Alle mensen hebben (los van Gods openbaring) nog een zeker geweten, maar met een groot verschil in inhoud.

Het geweten is niet onfeilbaar

Het geweten kan dwalen. We kunnen geen beroep doen op ons geweten en zeggen: ik voel het zo. Gevoel is dan de hoogste norm. Gods Woord moet echter ons richtsnoer zijn. Dat gaat soms tégen ons gevoel in!

Het geweten wordt gevormd in de opvoeding

Het geweten kan ons waarschuwen: wie ingaat tegen de norm, krijgt last van zijn geweten. Het mede-weten functioneert. Ik weet met mijzelf, dat ik schuldig sta aan een overtreding van de mij bekende norm.

Een verschillend geweten:

- Een teer geweten: dat is een voorrecht. Leef er niet overheen. Het tere geweten is te verhard. Eén keer de zonde doen geeft een sprekend geweten, maar de tweede keer gaat het al gemakkelijker.
- Een ruim geweten: Wat kan er veel mee door. Zo kunnen we een ergerlijk leven leiden en het goedpraten. We zijn geen voorbeeld voor onze omgeving.
- Een toegeschroeid geweten. Het geweten is veranderd. Het spreekt niet meer, omdat we de zonde hebben geaccepteerd en een andere norm hebben aangenomen.

“Het is belangrijk om vanuit de opvoeding in gezin, kerk en school de kinderen in te scherpen wat de wil van de Heere is”

De ontwikkeling van het geweten

Het is noodzakelijk om vanuit de opvoeding in gezin, kerk en school de kinderen in te scherpen wat de wil van de Heere is. Het doel is: wedergeboorte en bekering. Onze kinderen bewaren bij Gods Woord en houden bij Zijn getuigenis. Het is waar, alleen de Heilige Geest kan ze dat leren. Maar daarom juist is het onze taak in de opvoeding over deze dingen te spreken. Dat dient te geschieden vanuit de liefde tot God en Zijn dienst.

Hoe ontwikkelt het geweten? In Woord en voorbeeld, in het stellen van duidelijke normen.

Het begint al heel jong. Kinderen moeten weten wat mag en niet mag. We moeten grenzen stellen!

We zien in de ontwikkeling van het kind het volgende:

- Baby: gewoontevorming is belangrijk. Rust, reinheid en regelmaat - een oud begrip, maar ook vandaag nodig.
- 2 jaar: voor een kind van 2 jaar zijn er grenzen, maar als je als ouder(s) niet aanwezig bent, vallen de regels weg. Dat is geen bewuste ongehoorzaamheid.
- 3-4 jaar: als een kleuter op school komt, is het geweten aan het ontwikkelen. De volwassene is zijn maatstaf. Het kind weet dat het moet doen wat er gezegd wordt, maar het begrijpt nog lang niet altijd de bedoeling.
- 5-6 jaar: regels zijn belangrijk, want dat geeft veiligheid. Kinderen moeten zich aan regels houden en zelfbeheersing leren. Ze begrijpen nu de regels en vragen ook vaak: “Waarom?” Aan 't eind van kleuterperiode kan een kind zichzelf beoordelen. Het voelt bij overtreding van de regels schuld en schaamte. Wat verkeerd gedaan werd, moet vergeven kunnen worden.
- Basisschoolleeftijd: de regels staan centraal. Kinderen kunnen zichzelf beoordelen. Ze zijn verantwoordelijk, hebben plichtsgevoel en taakbewustzijn. Ze worden hoe langer hoe zelfstandiger. Het gesprek is belangrijk. Opvoeders moeten uitleggen waarom - naar de norm van Gods Woord - dit niet mag en dat wel. Zo kan het kind zich regels eigen maken. Het leert zelf na te denken en een eigen mening te vormen. De groep gaat ook een grote rol spelen. Er zijn groepsregels!
- Tieners: groepsregels bepalen vaak het gedrag. Normen en waarden moeten eigen gemaakt en verinnerlijkt worden en soms gebeurt dat door zich af te zetten tegen de opvoeders! Tieners zoeken daarin vaak de uiterste grenzen - juist om grenzen te leren. Opvoeders zullen moeten proberen in gesprek te blijven, vragen te stellen, te luisteren en zo de tiener een mening te leren

vormen naar Gods Woord. Je zult ervaren dat tieners bij het ouder worden - op basis van hun eigen geweten, maar ook onder invloed van de groep waarmee ze verkeren - steeds meer eigen keuzes maken. Ze willen zelf verantwoordelijk zijn. Dat kan veel problemen geven. Welke keuzes maken ze? Die kunnen bijvoorbeeld ingaan tegen de principiële regels, die ouders altijd hebben voorgehouden. Het zijn soms ook keuzes, die dwars tegen de wil van God ingaan. Blijf ondanks het verdriet dat dit geeft in gesprek met je jongere. Maak in onderling overleg heldere afspraken!

Onbewuste opvoeding

Gewetensvorming is een belangrijk deel van de opvoeding. Bij gewetensvorming is zelfs de hele opvoeding betrokken: Godsdienstige opvoeding, wilsoepvoeding, zedelijke opvoeding, seksuele opvoeding - in alles komt gewetensvorming naar voren. Bijbelse waarden en normen moeten worden ingescherpt. Daar zijn we als opvoeders altijd - voor een groot deel onbewust - mee bezig. Opvoeders zijn het voorbeeld voor hun kinderen!

Bewuste opvoeding:

Hieronder volgt een aantal onderwerpen, die de bewuste opvoeding betreffen en kort worden weergegeven:

1. De relatie en sfeer:
Alleen in een veilige sfeer is er ruimte voor de overdracht van Bijbelse waarden en normen. Het geweten kan alleen groeien in een sfeer van vertrouwen. Bij deze sfeer horen ook orde rust en regelmaat. Onvoorspelbaarheid in de opvoeding is verschrikkelijk voor het kind. Dat schaadt het vertrouwen.
2. Grenzen stellen en ruimte geven:
Kinderen hebben duidelijke en concrete regels nodig. Die moeten ze zich door oefening eigen maken. Dat eist van jou als opvoeder wel een consequente handhaving. Die is onmisbaar voor een goede gewetensvorming. Een teveel aan regels beperkt de leefwereld van je kind. Er moet wel ruimte zijn om zelf na te denken en te komen tot goede keuzes. Vanuit de gestelde, waardevolle regels zal een kind in het opgroeien zelf steeds meer verantwoordelijkheid gaan dragen.
3. Het straf geven en het waarderen:
Bij het stellen van regels ontkom je niet aan het straffen van overtredingen. De bedoeling van de straf moet voor het kind duidelijk zijn. Straffen behoort uit liefde te gebeuren en niet in toorn. Een kind kan vanwege zijn overtreding ook schuld voelen. Spreek er met je kind over en laat er duidelijk schuldvergeving op volgen. Het aandacht geven aan en waarderen van het opvolgen van de regels die je stelde, is uiterst belangrijk. Wees daar alert op. Van het ontvangen van waardering leert een kind meer dan van de straf die het krijgt.
4. Het onderwijs geven en het goede voorbeeld zijn:
De inhoud van Gods wet moet in liefde overgedragen worden. Dat is niet alleen zeggen wat wel of niet mag, maar ook uitleggen waarom we die regels stellen. Gods geboden zijn heilzaam! Als opvoeders moeten we zelf wel de tien geboden voorleven. Woorden wekken, maar voorbeelden trekken. Kinderen nemen alleen onze woorden, daden en keuzes over als we daar zelf in voorgaan. Er mag geen kloof bestaan tussen leer en leven.
5. Gesprekken voeren:
Communicatie is een belangrijk opvoedingsmiddel. Daarbij hoort ook actief luisteren, zich inleven in de wereld van het kind, ingaan op achterliggende gedachten en gevoelens. Nodig is ook om helder onze standpunten uit te leggen.

In de huidige maatschappij

Als we in onze opvoeding Gods Woord als richtsnoer mogen hebben, gaat dat tegen de maatschappij in. Denk bijvoorbeeld aan alles wat zich op ICT-gebied aan ons opdringt. Alle geboden van de Heere hebben daarmee te maken. Wat is het nodig om in duidelijkheid, oprechtheid en liefde grenzen te stellen. Daarbij is het niet noodzakelijk om altijd en overal Gods geboden erbij te betrekken. Op de achtergrond vervullen ze natuurlijk wel een functie. Het vraagt liefde en geduld om het hart van onze kinderen te bereiken. Het vraagt ook zelfverloochening om voor de kinderen een voorbeeld te zijn. Het vraagt onderwerping om Gods Woord centraal te stellen in eigen leven en in het leven van de kinderen. Laat er toch geen schot staan tussen de Heilige Schrift en de praktijk van ons leven!

Als theoretisch kader kan ook het volgende:

Lees met de ouders uit het boek van ds. A. Schreuder, *Naar eer en geweten*, hoofdstuk 'Gewetensvorming'.

VERWERKINGSVORMEN

Casus met vragen

Het is vakantie. Jan (9) en Geert (7) spelen binnen. Verschillende keren is er al ruzie geweest. Op een gegeven moment vindt moeder het genoeg. Ze zet ieder in een hoek van de kamer en zegt: 'Denk je dat de Heere het goed vindt, dat jullie zo'n ruzie maken?'

1. Wat vind je van moeders reactie?
2. Welke invloed heeft dit op de gewetensvorming?
3. Wat zou jij met de ruziënde jongens doen?

De telefoon gaat. Marloes neemt op. Het is iemand voor haar vader. Vader kijkt op van zijn krant. 'Zeg maar dat ik nu geen tijd heb,' zegt hij.

1. Wat vind je van vaders reactie?
2. Welke invloed heeft dit op de gewetensvorming?
3. Wat zou jij doen?

Luuk (18) wil niet meer naar de catechisatie. Hij leert er niets. Het spreekt hem ook niet aan. Bovendien heeft hij het veel te druk. Zijn ouders wijzen hem op de waarde van het onderwijs en eisen, dat hij blijft gaan.

1. Wat vind je van de eis die Luuks ouders hem stellen?
2. Welke invloed heeft dit op de gewetensvorming?
3. Hoe zou jij met Luuk in gesprek gaan?

STELLINGEN

- De vorming van het geweten is een zaak van de ouders.
- Het overdragen van waarden en normen vindt plaats in het gezin.
- Strikte handhaving van regels geeft een goede gewetensvorming.
- Het geweten als gids is de meest veranderlijke van alle gidsen.
- Het antwoord op vragen van kinderen naar wat mag en niet mag is: 'Zo wil de Heere het'.

CREATIEVE VERWERKINGSVORM

Nodig: Bord of flap-over
Stiften
Post-it blaadjes

1. Gebruik een bord of flap-over
2. Zet in het midden van het bord of blad een verticale streep
3. Links komt het woord 'negatief' te staan. Rechts staat: 'positief'
4. De ouders krijgen post-it blaadjes. Daarop schrijven ze woorden of zinnen die te maken hebben met gewetensvorming.
5. De ouders plakken de post-it blaadjes op, hetzij aan de positieve, hetzij aan de negatieve kant.
6. Na 10 minuten worden de blaadjes gelezen. Men kan reageren op de inhoud daarvan.

TERUGBLIK

Veel is al aan ervaring uitgewisseld. Ieder krijgt de gelegenheid nog vragen te stellen of een opmerking te maken. Aan de deelnemers kan het volgende gevraagd worden:

1. Wat heb je van deze avond onthouden?
2. Wat sprak je het meest aan?
3. Wat ga je morgen anders (proberen te) doen?
4. Op welk onderdeel komen we de volgende keer terug?

AFSLUITER

"Zijn kinderen kan men beter een goed geweten nalaten dan geld"
Plato, Grieks filosoof (427-347 voor Christus)

*"Houd mij af van mijne zonden,
Zo werd ik oprecht bevonden.
Maak mij ned'rig en zacht
Naar Uw voorbeeld, door Uw kracht."*
Ds. J. Koelman (1632-1695)

*"En hierin oefen ik mijzelf, om altijd een onergerlijke consciëntie te hebben bij God
en de mensen"*
Handelingen 24 vers 16

DANKGEBED

CONCRETE TIPS

In de samenvatting – zie theoretisch kader – worden onder het kopje ‘bewuste opvoeding’ de volgende concrete (opvoedings)tips gegeven

- De relatie en sfeer: in een veilige sfeer is er overdracht. In vertrouwen kan geweten groeien. Ook in de sfeer van orde, rust, regelmaat. Onvoorspelbaarheid is verschrikkelijk voor het kind.
- Grenzen stellen en ruimte geven. Kinderen moeten duidelijke, concrete regels leren. De consequente handhaving is nodig voor een goede gewetensvorming. Evenwicht in het stellen van regels is wel nodig. Door teveel regels wordt je kind teveel beperkt en hoeft het niet zelf na te denken. Ruimte is nodig om waarden en normen over te nemen en dus de gewetensvorming te ontwikkelen.
- Het straf geven en het waarderen: De bedoeling van de straf moet duidelijk zijn. Bij straf hoort liefde. Waardering is onmisbaar! Als er schuld is, moet er ook schuldvergeving zijn. Leer je kind daar om vragen en geef zelf het goede voorbeeld.
- Het onderwijs geven: de inhoud van Gods wet moet in liefde overgedragen worden. Dat is niet alleen zeggen wat wel of niet mag. We moeten zélf de tien geboden voorleven. Kinderen nemen onze woorden, daden en keuzes over.
- Gesprekken voeren. Communicatie is een belangrijk opvoedingsmiddel. Daarbij hoort ook luisteren, zich inleven in de wereld van het kind, ingaan op achterliggende gedachten en gevoelens. Nodig is ook om helder onze standpunten uit te leggen.
- Het goede voorbeeld geven. Er mag geen kloof bestaan tussen leer en leven!

En verder:

- Gods Woord is in de eerste plaats richtsnoer van het geweten.
- Het gebed kan in de opvoeding niet gemist worden.
- De opvoeder moet oprecht zijn, ook in zijn verdriet om het verkeerde
- Kinderen moeten naar vermogen verantwoordelijkheid leren dragen.
- Het vereist moed om naar de stem van het geweten te luisteren.

VERDER LEZEN

Boeken

Aalders, W.J. (1935). Het geweten. Groningen: Uitgeverij J.B. Wolters

Brons-van der Wekken, S. (2008). Ruimte door regels. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum

Otte, J. (2009). Gewetensvorming en godsbeelden. In: Opvoeden, boeiend en vermoeiend. Apeldoorn: Uitgeverij De Banier

Schreuder, A. (2011). Naar eer en geweten. Houten: Uitgeverij Den Hertog

Website

Digibron Kenniscentrum Gereformeerde Gezindte, Gewetensvorming. www.digibron.nl